

Türkiye'deki İlk İtalyan Edebiyatı Tarihi: Mehmet Rauf ve *İtalyan Tarih-i Edebiyatı* (1913) Üzerine

Oğuz Karakartal*

Abstract

History of Italian Literature, written by Mehmet Rauf and published in 1913 in İstanbul, is the first book about Italian literature published in Turkey. Mehmet Rauf who specialized on the studies about Ottoman Studies, was a lecturers in İstanbul University. After having used some British, French and Italian sources, he wrote his book in an ornamental Ottoman Turkish. The samples given from the works of Italian poets and writers can be considered most probably, the first translations of their works in Turkish. While it was fashionable in Italian city-states to write about Turkish Language and culture between the XVI-XVIII Centuries, due to the westernization movements, starting from the XIX century, there was an inclination in the Ottoman Turkey towards the Italian culture. Bilingual Italian and Turkish dictionaries were prepared and printed. Mehmet Rauf's History of Italian Literature, therefore, is not an unexpected and haphazardly prepared book. Though more books and translations may have been printed on the Italian literature in the Republican Turkey after 1923, Mehmet Rauf's History of Italian Literature is the one and the only book worth being cited in the field of the such works.

Keywords: Mehmet Rauf, Translation, History of Italian Literature, Turkish literature, Ottoman language, Italian poets and writers, University of İstanbul (Darülfünun), Cultural relations between Italy and Turkey.

Türk-İtalyan kültür ilişkileri dil ve sözlük alanında XVI.-XVII. yüzyıllarda, edebiyat alanında ise Türkiye'deki Batılılaşma hareketleriyle birlikte XIX. yüzyılın ikinci yarısında başlar. 1860'lardan itibaren Osmanlı Türkiye'sinde öncelikle Fransızca, ardından da Almanca, İngilizce ve İtalyanca-Türkçe sözlük ve gramer kitapları hazırlanması, Batı'yı tanıma yolunda

aracılardan birinin de İtalyanca olduğunu gösterir¹. (Karakartal, 2002: 45-51) Osmanlı Türkiye'sinde, 1870'lerden 1923'lere, Cumhuriyet döneminin başına kadar İtalyan edebiyatının Dante Alighieri, Torquato Tasso, Gabriele D'Annunzio, Vittorio Alfieri, Matilde Serao gibi yazarları tanınmaya başlıyor hatta onlardan çeviriler yapıyordu.

Diğer Avrupa edebiyatlarında olduğu gibi İtalyan edebiyatının da Türkçeye yansımaya ya siyasi ve sosyal durumun uygunluğuna ya da tümüyle tesadüfler sonucu yapılan çevirilere dayanır. Bu çeviri kaynakları Osmanlı döneminde çoğunlukla Fransızcadır. Örneğin bizde İtalyan edebiyatının Türkçedeki ilk çevirisi sayılan Silvio Pellico'nun *Le Mie Prigioni*'sinin böyle bir özelliği vardır. Eser İtalyanca aslından değil, Fransızcadan yani dolaylı yoldan Türkçeye aktarılmıştır. Pellico'nun siyasi mücadelesi, yurtseverliği ve hapis yatması ile yarı parlamenter sistemi Osmanlı Türkiye'sinde kurmak isteyen ve Yeni Osmanlılar denen aydınların (Namık Kemal, Ziya Paşa, Ali Suavi vb.) hayat öyküleri ve maceraları arasında paralellik bulunur. Yani Recaizade Mahmut Ekrem, Pellico'nun eserini kendi dönemini cevaplıyor olmasından ötürü dilimize çevirmiştir² (Karakartal, 2004: 11-16).

Bir ülkenin kültür ve edebiyatını öğrenmek demek her şeyden önce o ülkenin tarihini, edebiyatını ve edebiyat tarihini bilmek demektir. Mısır Bulak matbaasında basılan ilk kitaplardan olan *İtalya Tarihi* (1834) bu açıdan bizde iyi bir başlangıçtır. Ulusal birliğini 1870'lerde tamamlayan İtalya, yeni bir güç olarak Avrupa'da belirince İstanbul Matba-i Amire'de, 1877 tarihinde *İtalya Tarihi* ikinci kez basılmış, Tanzimat dönemi yazar ve gazetecisi Ahmet Midhat Efendi de *İtalya* (1882) kitapçığını yazmıştı. Osmanlı'nın son dönemlerindeki bu hareketliliğe karşılık Türkçede üçüncü bir *İtalyan Tarihi* kitabı çevirisi için Cumhuriyet yıllarını, 1940 tarihini beklemek gerekecektir. A. Savelli, Fernand Hayward ve Alberto Fancionelli yazdığı iki ciltlik *İtalya Tarihi*, Galip Kemali Söylemezoğlu tarafından, 1940'ta Türkçeye çevrilmiştir.

¹ Tanzimat döneminde hazırlanan sözlüklerden biri Mehmet Atıf'ın, 1868 tarihli, *Dictionnaire Français-Turc-Italien*'idir. Benzer tarzdaki Türkçe-İtalyanca ve İtalyanca-Türkçe sözlük ve gramerlerin listesi için bakınız: Oğuz Karakartal, *Türk Kültüründe İtalyanlar*, Eren Yayıncılık, İstanbul 2002, s.45-51.

² Recaizade Mahmut Ekrem'in Pellico çevirisi ve Osmanlı/Türk-İtalyan kültür ve edebiyat alışverişi konusunda bakınız: Oğuz Karakartal, "Türkçede İtalyan Yazar Silvio Pellico'nun *Le Mie Prigioni* Adlı Eseri", *Türk-İtalyan Kültür İlişkileri Üzerine Yazılar*, Eren Yayıncılık, İstanbul 2004, s.11-16.

İtalyan edebiyatından bahseden ve ansiklopedik bilgiler veren ilk eser 1890'da Nüzhet'in yazdığı *Lisan-ı Garbiye Edebiyat ve Üdebası* (Batı Dilleri Edebiyat ve Edebiyatçıları) isimli cep kitapçığının ikinci cildir. Burada Dante, Ariosto, Machiavelli başta olmak üzere İtalyan edebiyatından bazı isimlerin kısa yaşam öyküleri ve eserlerinin adları verilir. Mehmet Rauf'un *İtalyan Tarih-i Edebiyatı*'na kadar İtalyan edebiyatıyla ilgili tek kitapçık budur.

Ekonomik, siyasi ve sosyal çalkantılar içindeki XIX-XX. yüzyıllar Osmanlı Türkiye'sinde gazeteci Hasan Bedrettin'in 1911'de Libya'da savaştığımız İtalya'yı tanıtmak için dönemin verilerini kullanarak yazdığı 1911 tarihli *İtalya Nedir?* adlı kitabı rehber bir ürün olmuştur. Burada İtalyan edebiyatı söz konusu edilmez.

Türkiye ile İtalya arasındaki 1911 Trablusgarp Savaşı, belki de ilk kez ciddi biçimde savaşılmakta olan, ülkeyi ve kültürünü tanımak zorunluluğu doğurmuş ve Osmanlı Türk aydınlarının dikkatini İtalya'ya çevirmiştir. Hasan Bedrettin'in *İtalya Nedir?* adlı kitabının ardından Ali Fahri, 1913'te *İtalyan Edebiyatı*'nı çıkarmış, onun ardından da Mehmet Rauf *İtalyan Tarih-i Edebiyatı*'nı yayınlamıştır.

Bu eserlerden Mehmet Rauf'un *İtalyan Tarih-i Edebiyatı* ile Ali Fahri'nin *İtalyan Edebiyatı* kitapları doğrudan İtalyan edebiyatıyla ilgilidir. Mehmet Rauf'un eseri ülkemizde doğrudan İtalyan edebiyatı tarihi üzerine çıkan ilk üründür. Eserin yazarından ve içeriğinden biraz ileride bahsedeceğiz. Ancak dikkati çekmek istediğimiz nokta eserin bizdeki ilk olma özelliğidir. Zira Mehmet Rauf'un açtığı yoldan gidenler olmuş, 1934'te Halit Fahri Ozansoy Batı dillerinden, G. H. Granges'ten, *İtalyan Edebiyatı*'nı çevirmiş, 1930 ve 1940'larda İtalyan edebiyatından çevirileriyle ünlenen Nüzhet Haşim Sinanoğlu, *İtalyan Edebiyatı Tarihi-Antoloji* (1931) adlı kitabını hazırlamıştır. Türkiye-İtalya ticaret ve siyaset ilişkilerinin son elli yılda kaydettiği büyük ilerleme ve artışa karşılık İtalyan edebiyatını konu almış kimi yayınlar dışında³ (Saatçioğlu 1995: Kuray 2000) bugün hâlâ elimizde modern ve ayrıntılı bir "*İtalyan Edebiyatı Tarihi*" ve "*İtalya Tarihi*" kitapları yoktur. Bu açıdan bakıldığında Mehmet Rauf'un eserinin değeri daha da artacaktır.

³ Işıl Saatçioğlu, *İtalyan Hermetik Şiiri Antolojisi*, YKY, İstanbul 1995; Gülbende Kuray, *İtalyan Şiiri Antolojisi*, TC Kültür Bak. Yay., Ankara 2000; Gülbende Kuray, *İtalyan Edebiyatı Üzerine*, TC Kültür Bak. Yayın., Ankara 2000.

Öyle anlaşılıyor ki Mehmet Rauf ve Ali Fahri 1913'te bir eksikliği tamamlamak amacıyla yola çıkıyorlar. Mehmet Rauf, Fransız, İtalyan ve İngiliz kaynaklarını kullanarak Osmanlı Türkiye'sinde yazılmış ilk İtalyan edebiyat tarihi kitabını hazırlıyor. Ali Fahri ise D'Annunzio başta olmak üzere değişik İtalyan yazarlarından çevirdiği parçalarla bir çeşit İtalyan edebiyatı antolojisi olan *İtalyan Edebiyatı* kitabının birinci cildini – eserin ikinci cildi 1919'da basılacaktır– çıkarıyor. Yani 1913 tarihi Türkiye'de İtalyan edebiyatı için bir dönüm noktasıdır. Dönemin ünlü dergilerinden *Resimli Kitap*'ta Raif Necdet imzasıyla çıkan bir yazıda, Mehmet Rauf'un yayınladığı *İtalyan Tarih-i Edebiyatı* ile yayınladığı diğer kitabı *Yunan-ı Kadim Tarih-i Edebiyatı* değerlendirilir. Raif Necdet'e göre "bizde bütün dünya edebiyatını Fransa edebiyatından ibaret saymak gibi garip bir kanaat vardır. Oysa edebiyatımızda yenilik oluşturmak için İngiliz, Alman, İtalyan, İspanyol, Rus ve Eski Yunan edebiyatlarını da iyi bilmek gerekir." Şimdiye kadar Fransız edebiyatıyla fazlaca ilgilendiğimizi söyleyen Raif Necdet: "Artık Fransa'yı bir müddet ihmal edebiliriz. Çünkü şimdiye kadar onunla çok meşgul olduk" diyerek (Raif Necdet 1912-1913: 548) Dante'nin ülkesinin edebiyat tarihine 1913 yılına kadar sahip olamayışımızı büyük bir eksiklik kabul eder ve Mehmet Rauf'un *İtalyan Tarih-i Edebiyatı* adlı kitabını büyük coşkuyla karşılar⁴ (Karakartal 1998: 77-82). Raif Necdet'in esere tek eleştirisi, XIX. yüzyıl İtalyan şair ve yazarlarının onlardan öncekiler kadar ayrıntılı ele alınmamasıdır.

Mehmet Rauf Kimdir?

Türk edebiyatında birkaç Mehmet Rauf vardır. Bunlardan biri *Seyahatname-i Avrupa*'yı yazan Leskovik'li Mehmet Rauf'tur. Bir diğeri ise Servet-i Fünûn edebiyatı (1896-1901) yazarlarından ünlü *Eylül* romanının yaratıcısı Mehmet Rauf'tur. *İtalyan Tarih-i Edebiyatı*'nı yazan üçüncü Mehmet Rauf, çağdaşı *Eylül* romanı yazarı Mehmet Rauf ile karıştırılmamak için yazılarında ve eserlerinde kısaltmalı olarak "M. Rauf" imzasını kullanır. Hakkında toplu bilgiyi İbnülemin Mahmut Kemal İnal'ın *Son Asır Türk Şairleri* adlı eserinde bulmaktayız. M. Rauf 1882 yılında İstanbul'da doğmuş, Mirgun Rüşdi ve Mülkiye mekteplerinde okumuş, Prens Said Halim Paşa'nın

⁴ Bu tanıtım yazısı için bakınız: Oğuz Karakartal, "Türkiye'de İtalyan Edebiyatını Tanıtan Önemli İki İsim: Ali Fahri ve M(ehmet) Rauf," *Doğu Akdeniz Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Sayı: 1, Yıl 1998, KKTC Doğu Akdeniz Ün., Fen-ed. Fak. Yayınları, Gazimağusa 1998, s.77-82.

sadrazamlığı zamanında Sadaret Şifre Kalemi Müdürlüğü'ne tayin olmuştur. Bir süre Darülfünun'da yani İstanbul Üniversitesi'nde Yunan ve İtalyan Edebiyatı tarihi hocalığında bulunan M. Rauf 1918'de vefat etmiş ve İstanbul Karacaahmet Mezarlığı'na defnedilmiştir.

M. Rauf'un eserleri arasında Yunan ve İtalyan Edebiyat tarihleri yanında yaptığı çevirileri ve yazdığı komedileri dikkati çeker. Ayrıca bir süre *Resimli Kitap* dergisinin başyazarlığını yürütmüştür ki orada da yayımlanan şiirleri vardır. Edebiyat ve güzel sanatlara eğilimi olan M. Rauf, Fransızca, İngilizce, Almanca ve İtalyanca bilir, Rumca ve Bulgarcadan da anlar. Resim ve heykel yapan M. Rauf'un keman da çaldığı bilinmektedir⁵ (İbnülemin Mahmut Kemal İnal 1969: 1446-1448, Tarım 1989: 145-175).

İtalyan Tarih-i Edebiyatı Üzerine

M. Rauf'un İstanbul Üniversitesi'nde Yunan ve İtalyan edebiyat tarihi dersleri verdiğini biliyoruz. İstanbul Üniversitesi'nde belki de İtalyan Dili ve Edebiyatı'nın ilk hocası ve temellerinin atıcısı M. Rauf'tur. *İtalyan Tarih-i Edebiyatı* adlı kitabını yabancı kaynaklardan faydalanarak oluşturmuştur. Zira eserinin sonunda M. Rauf, “mehazlarımız-kaynaklarımız” diyerek bunların isimlerini sayar, adı geçen kaynaklardan derlemeler yapar. Bu kaynaklar:

- Henri Havette, *Histoire de La Litterature Italienne* (1906)
- Bartila, *Storia della Letteratura Italiana*
- Thomas Macaulay, *Critical Essays Grande Encyclopedie*

adlı eserlerdir.

M. Rauf 193 sayfalık bir kitap olan *İtalyan Tarih-i Edebiyatı*'nda çok süslü bir dil kullanmıştır. Onun bu süslü Osmanlıcasında güzel sanatlarla, resim ve musikiyle uğraşmasının etkisi olsa gerekir. *İtalyan Tarih-i Edebiyatı*'nda neredeyse Türkçe fiiller dışında Türkçe kökenli sözcüklere rastlamak pek mümkün değildir. Eserde, tamamen Arapça ve Farsça sözcüklerden örülü bir Osmanlıca söz konusudur. Mehmet Rauf, kullandığı kaynaklarda adı geçen

⁵ İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, cilt.2, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1969, s.1446-1448. Ayrıca M.Rauf'un hayatı ve giriştiği bir edebî tartışma için bakınız: Rahim Tarım, “Bir Münakaşa Etrafında Yakup Kadri ve Mehmet Rauf”, *Doğumunun Yüzüncü Yılında Yakup Kadri Karaosmanoğlu*, Marmara Üniversitesi, Fen-Ed. Fak., İstanbul 1989. s.145-175.

Latin ve İtalyan özel isimlerini kendi telaffuzuyla ve Osmanlı harfleriyle “Osmanlıca” yazdığından, bazen bu şair, yazar ve öteki isimlerin tam aslını, doğrusunu tespit etmek sıkıntı yaratmaktadır. Bu sebeple isimler konusunda şu yol izlenmiştir. Mehmet Rauf'un Osmanlı harfleriyle ve kendi telaffuzuyla okuyup yazdığı özel isimlerden rahatlıkla hangi İtalyan özel adı olduğu anlaşılabilir orijinal İtalyancalarıyla yazılmıştır. Bu konuda zorluk yaşatan özel isimler ya Mehmet Rauf'un okuduğu-yazdığı şekil ve tahmini İtalyancasıyla parantez içinde verilmiş ya da Mehmet Rauf'un okuduğu-yazdığı biçim kullanılarak karşısına parantez içinde soru işareti konmuştur.

İtalyan Tarih-i Edebiyatı'nın baskı yeri İstanbul Kanat Matbaası'dır. M. Rauf esere önsöz yazmamıştır. Eser, bir çeşit ders kitabı olarak düşünülmüş ve çok iyi basılmamıştır. Zira eserde yer yer baskı hataları karşımıza çıkıyor ve bu sözcüklerin doğru okunmasını zorlaştırıyor. Dal (d) harfi yerine zel (z), (r) harfi yerine (z), peltek (s) harfi yerine (t), te (t) yerine nun (n) gibi harf hataları bulunabiliyor.

Şunu da belirtmek gerekir ki *İtalyan Tarih-i Edebiyatı* İtalyan yazarları üzerine doyurucu bir bilgi içerir ve M. Rauf yabancı kaynaklardan aldığı bu bilgileri olasılıkla kendi yorumlarıyla da zenginleştirmiştir.

İtalyan Tarih-i Edebiyatı'nın bir başka özelliği de içinde barındırdığı İtalyan edebiyatından, eserlerden yapılmış çeviri parçalarıdır. Bunlar, çevrildiği İtalyan yazar ve şairin büyük olasılıkla Türkçedeki ilk tercümeleleridir. Bu parçaları M. Rauf'un adını verdiği yabancı kaynaklardan mı aldığı, yoksa kendi zevkine göre dışarıdan çevirip kitabına mı eklediği konusunda yorum yapmak zordur. Bununla birlikte M. Rauf'un bu parçaları başvurduğu kaynaklar içinde bulunduğunu ve oradan Türkçeye aktardığını zannediyorum ki bu parçalar tekrar etmek gerekirse adı geçen İtalyan şair ve yazarların büyük ihtimalle Türkçedeki ilk çevirileridir.

M. Rauf 1913 yılına kadarki İtalyan edebiyatını dört döneme ayırarak anlatmaya başlar:

- I. XI. yüzyıl başlarından Dante'nin ölümüne kadar olan kuruluş dönemi
- II. Kuruluş Dönemini İzleyen Yenileşme Dönemi
- III. Klasik Dönem
- IV. Şimdiki (1913'e kadarki) İtalyan edebiyatı

I.Kuruluş Dönemi

M. Rauf burada Dante'den önce İtalya yarımadasında oluşmaya başlayan kültür hareketliliğinden söz eder. Mehmet Rauf'a göre her ne kadar Dante'ye gelinceye kadar düşünce ve biçim olarak İtalyan edebiyatı bir özelliğe sahip bulunmasa da Dante'den önce başlatılabilir. İtalya, Fransa gibi siyasi bütünlük göstermediğinden ve farklı uluslara ayrıldığından İtalyan edebiyatı da doğamamıştır. Bir yanda inatla Latin dilini kullananlar, bir yanda Fransız edebiyatından alıntılı ve Fransızca yazılmış kimi ürünler bu dönemde mevcuttur. Latince de halk ve aydın Latincesi olarak farklılık göstermiştir. Burada belki halk destan ve şarkıları zikredilebilir ki Sicilyalı (Ciolio-Giulio)nun genç kadınla sevgilisi arasındaki konuşmayı içeren “Muarıza” adlı şiiri örnek verilebilir. Yine Giacomo Benedettini'nin dini öyküler içeren “Mihman-ı Cennet Bir Kadın” adlı şiiri ifade edilebilir.

İtalya'da bir edebiyatın temellerini atmak için beklenen davet Kral Henri'nin oğlu II. Frederik (1149-1250) tarafından verilir. Onun koruması altında şekillenen Sicilya Mektebi bir devrim yaratmasa da edebî lisan-dil yolunda yararlı olmuştur. Dante'den önce anılacak bir isim de Guido Guinizelli'dir. Guinizelli aşk ve sevgiyi kutsar ve ona göre tek saadet kaynağı bu yüce histir. Dante ve Guinizelli'nin şiirleri arasında eda, ahenk bakımından benzerlik bulunur.

İtalya'da oluşan hareketlilikte XIII. asrın sonuna kadar merkez Floransa'dır. Bu arada vak'a-nüvüsler yani tarih yazarları da ortaya çıkar. Dino Comani (?), Malespini (?) bu tarihçelerin en önemlisidir. Ayrıca Bruno Tolatini (?) tarafından Fransızca kaleme alınan *Hazine-i Kütüb* (Kitaplar Hazinesi) isimindeki ansiklopedi de bu döneme aittir.

M. Rauf, Kuruluş Dönemi içinde Dante'yi ele alır. Onun hayat öyküsü ve Beatris (Beatrice) ile olan aşkı üzerinde durur. Dante'nin başkasıyla evlenen ve sonra vefat eden Beatrice'yi göklere uçmuş bir melek gibi gördüğünü hep sevmeye devam ettiğini söyler.

Dante'nin kantoları sone şeklinde parçalardır ve Beatris'in verdiği ilhamla yazılmışlardır. Mehmet Rauf kantolarda Beatris'i yine bir melek olarak betimler ve Dante'den, konuyla ilgili bir parçayı-kantoyu da Türkçeye çevirir. Bu büyük olasılıkla Dante'den Türkçeye yapılan ilk çevirilerden biri, belki de ilkidir:

“ Ah, niçin, bilmem, niçin mihman-ı girdab-ı melâl
Rûz-ı şeb-i nâlân olan dildârına tevfik-ı hâl
Eyleyip kalbim gibi yârim de feryad etmiyor?
Nevha-yı takat-fürûzuyla beni yâd etmiyor?
Etmiş olsaydı, verirdim yâdına derhal cevab;
İşte derdim sevgilim imdadına ettim şitab!
Sonra sevda-yı cefâkârın, bu tıfl-ı mizacın
Kalbimi işgâl için, yeldama bezl-i nur için
Tâb ile nakş ettiği kisve-i zerrin târına
Vaz' edib destanımı, çeşman-ı pertev- barına
Muttasıl atf eyleyip takat-şiken enzarımı
O zaman isterdim o bidadı, alırdım sârımı

Dante'nin parça parça şiirleri varsa da bunlar arasında en ünlüsü *La Vita Nuova* (Hayat-ı Nevin) Yeni Hayat'tır. M. Rauf, *La Vita Nuova*'nın Osmanlıcasını “Hayat-ı Nevin” olarak verir. Bu eser Dante ile Beatris'in aşk macerasının romanıdır diyen M. Rauf eserden söz edip onu Ortaçağ romanlarının en güzel ve cazibelisi olarak nitelendirir.

Mehmet Rauf'a göre Dante'nin asıl amacı insanlara, insanîyet ve fazilet dersi vermektir ve şairi layıkıyla anlamak için *Divina Commedia*'sını okumak gerekir.

M. Rauf diğer Osmanlı aydınları gibi *İlahi Komedya*'yı “İlahi Müdhike” adıyla karşılar. Eser üç kısımdan oluşur ve her biri ayrı bir kitaptır. Bunların ilki Enfer (Cehennem) dir ve dokuz daireye bölünmüştür. Daireler derinleştikçe ızdırıp artar. Cehennemden çıkınca büyük bir dağ görünür ki burası Purgatorio'dur. Buradan sonra cennet (paradiso) gelir. *İlahi Komedya*'daki hareket Dante tarafından bir hafta boyunca gerçekleştirilen hayali bir geziye dayanır. Dante'nin bir ormanın içinde yolunu şaşırmasıyla başlayan yolculukta Dante'nin karşısına çıkan Virjil (Vergilius), Sokrat (Sokrates), Horas, (Horatius) Sezar (Caesar), Eflatun (Platon), Zenon gibi isimler sıralanır.

Virjil'den sonra Beatris sahneye girer ki o, din, itikat ve fikri temsil eder. Böylece cennete geçilmiş olur. Cennetin son kısmında seyahat biter.

Dante'nin böyle bir eser yazmaktaki tek amacı “insanları içine düşecekleri çıkmaz yoldan kurtarmak ve onları yakalanacakları her türlü

çirkinlikten öğrendirerek insanı düzeltmek”tir. M. Rauf, “peki Dante bu düşüncesini kabul ettirebilecek bir eser yazdı mı?” diye sorar ve buna “evet” cevabı verir. Dante olanca sanatkâr dehasıyla cehennemi anlatmada başarılıdır.

Dante etrafına ve kendisinden sonraya etki etmiş bir isimdir. Yeni bir edebi meslek, ekol yaratmasa bile eserlerinde güzel ile faydalıyı birleştirmede başarılıdır. Dante’yi çağdaşlarından ayıran dehasıdır. Konu itibariyle değilse bile sanat noktasından Dante İtalyan edebiyatının yaratıcısıdır. Mehmet Rauf görüşlerini fazla ileriye götürmez, çok açmaz.

II. Yenilenme Dönemi

Dante’nin ardından XIV. yüzyılda İtalyan edebiyatında yeni eğilimler ortaya çıkar. İtalyan aydınları Eski Yunan yazar ve filozoflarına Horace (Horatius), Ovide (Ovidius), Homeros gibi isimlere dönerler, Latince yazarların sayısı artar. Yenileşme Dönemi Francesco Petrarca ve Giovanni Boccaccio’yu da ortaya çıkarır.

M. Rauf bu dönemde önce Petrarca’nın hayatından söz eder ve onun da Dante gibi aşk tuzağına düştüğünü anlatır ve bu yüzden Musset kadar bedbaht olduğunu belirterek Fransız edebiyatı çağrıştırmayı yapar. Aşk hayatındaki talihsizliğine rağmen Petrarca edebiyat dünyasında büyük başarılar elde eder. Hiç bir yazar çağdaşları tarafından Petrarca kadar alkışlanmamıştır. Roma’da başına Avrupa şairlik tacı konan Petrarca Latin şairlerini ve Latinceyi sevmiş, eserlerinin çoğunu Latince yazmıştır.

Dante ile Petrarca’yı karşılaştıran M. Rauf, Dante’nin gururlu, dayanıklı mizacına karşılık Petrarca’nın zayıf ve üzüntüye açık bir şahsiyeti bulunduğunu söyler.

M. Rauf, Petrarca’nın iki eseri üzerinde durur. Bunlar *Afrika* ile *Esrar-ı Hayatım*’dır. Yazar Afrika’da Roma tarihine yönelirken, *Esrar-ı Hayatım*, Lamartine, J. J. Rousseau ve Musset’in *İtiraf*’ına benzer bir tarzda yazılmıştır. Petrarca’nın bir başka eseri ise *Zaferler*’dir. Bu eserin felsefi düzen tarzında Dante’nin *İlahi Komedyası* ile benzerlik vardır. M. Rauf, “İtalyan edebiyatının nesir (düzyazı) dili Bokas (Boccaccio) ile kurulduysa nazım-şiir dili herhalde Dante ve Petrarca tarafından ortaya konmuştur” der. Petrarca’nın sonelerinde kafiye ve müzikalite duyulur, içerik olarak kırgınlık ve derd ürünü hislerle doludur.

M. Rauf, Boccaccio’nun da hayat öyküsünü vererek onu tanıtmaya başlar. Gençlik ürünlerinin daha çok güldürmek, eğlendirmek amacıyla yazıldığını, eserlerinde hiç bir felsefi ve ahlakî teze rastlanmadığını belirtir ve ünlü eseri *Decameron* üzerinde durur. *Decameron* bir takım kısa hikâyelerden kurulu büyük bir romandır. O tarihlerde Floransa’yı matemlere boğan veba hastalığının dehşetini unutmak amacıyla yedi Floransalı kız şehirden uzak bir yerde bir araya gelip sohbet ederler. Bunlara üç delikanlı da katılır. On gün süren bu toplantının sonunda her biri bir öyküden on günde yüz öykü naklederler ki bunların toplamı *Decameron*’u oluşturur. M. Rauf Boccaccio’nun *Decameron*’la getirdiği yeniliği özetler. Boccaccio bu eseriyle Ortaçağdan gelen edebi batıl inançları darmadağın eder. İtalya’da ilk kez sanata tam bir bağımsızlık vererek hakiki bir romancı okulu açar. Ondan önceki isimler, Dante bile hakiki bir edebi inkılâp yaratamamışlardır. Boccaccio’nun betimleme gücü vardır ve hayal gücünün tek gayesi sanat ve güzelliştir. Boccaccio’nun *Decameron*’u incelenirse görülecektir ki yazarın konuları kendi yüzyılının en canlı, en kabartma tablolarından oluşur. Erkekleri, kadınları fuhuşa teşvik eden XIV. asrın papazları, zalim babalar, namusu ayaklar altına alan prensler, hükümdarlar, bedbaht ve mutsuz âşıklar, haydutlar, korsanlar... Zamanın İtalya’sının en göze çarpan çehreleri *Decameron*’un kahramanlarını vücuda getirir.

Avrupa’da *Decameron* öykülerini bilmeyen yok gibidir. Musset, Shakespeare ve birçok isim Boccaccio esin kaynağı olmuştur.

I. Hümanistler-Edebî İniş-Gerileme

M. Rauf, Petrarca ve Boccaccio’ya rağmen İtalyanların uzun süre Dante’nin etkisinden kurtulamadıklarını söyler ve Petrarca’nın bile *Zaferler* adlı eserini aynı tesirle oluşturduğunu belirtir.

Hümanizm de XIV. yüzyılın sonundan itibaren İtalya’da kendini gösterir. Hümanist olabilmek için sadece Latince yazmak yeterli değildir. Ortaçağdaki gibi duymak ve düşünmek gerekir. İtalya’da Boccaccio ve Petrarca’dan sonra gelen hümanistler zamanında *Homeros*, *Plato*, *Çiçeron*(Cicero), *Valeris* (?) vb. eserleri, Plautus’un komedileri çevirileri. Hümanistler arasında Fulicia, Nicolo, Salonina, Lorenzo (?) sayılabilir.

IV. Şimdiki İtalyan Edebiyatı

Burada önce, Niccolò Machiavelli incelenir 1469'da Floransa'da doğan siyasetle uğraşır ve ilk eserleri edebi değil, ahlakidir. Memuriyetten uzak düştüğü yıllarda *Principe*, *Sanat-ı Harb*, *Nutuklar* ile *Mandragola* adlı eserlerini yazar. M. Rauf, Machiavelli'nin *Principe* adlı eseri ve Machiavelizm üzerinde de durur. İtalya yarımadasını karmaşadan kurtaracak bir hükümdarın birebir idare için neler yapılması gerektiğini saydığı bir eserdir. Machiavelli'nin aradığı hükümdar büsbütün yeni bir çehredir. Gereğinde sertlik, şiddet taraflıdır. Milletlere hükümdar kendisini sevdirmeli, fakat sevgi yerine korku ilham etmesi daha iyi olur. Bu tarz düşünmeye Machiavelizm denir. Machiavelizm'in en büyük endişesi hükümetin çıkarıdır. Her şey ona sağladığı yarar ölçüsünde değerlidir. En yüce hisler onun uğrunda feda edilmelidir. Din bile ancak hükümetin çıkarını koruyan yönleriyle Machiavelli'nin dikkatini çeker.

M. Rauf'un Machiavelli'nin düşüncelerine tamamen katıldığı söylenemez. Buna karşın *Prens* ve *Nutukları*'nın üslubunda okuyucuya lezzet veren bir ahenk bulur. Onu Avrupa'nın ilk büyük sosyal yazarı olarak kabul eder.

Machiavelli'nin üzerinde durulan ikinci eseri *Mandragola* adlı komedidir. M. Rauf'un ifadesiyle *Mandragola*, ünlü komedi yazarı Goldoni'nin en güzel piyeslerinden daha güzel ve Moliere'in en güzel komedileriyle aynı seviyede bir eserdir. Eğer Machiavelli piyes-komedi yazma yoluna girseydi çok kıymetli piyeslerle en büyük piyes yazarı derecesine çıkabilecekti. M. Rauf'a göre Machiavelli temaşa-seyir sanatını layıkıyla öğrenmiş bir isimdir. M. Rauf eserin konusunu özetler, kahramanların büyük bir sanatla betimlendiğini söyler. Eser Floransa akademi üyelerince sahnelenmiş, oyunda Papa X. Leon hazır bulunmuş, Voltaire ise *Mandragola*'nın Aristofan'ın (Aristophanes) komedilerinden daha değerli olduğunu söylemiştir.

Machiavelli'yi izleyen isim Ariosto'dur. Ariosto Reggio'da doğar, hümanistler gibi Latin yazarlarını Vergilius, Plautus ve Terance'yi (Terentius) inceler. O şöhretini *Orlando Furioso* "Çılgın Orlando" adlı destanı ile yapar; Şarlken şairlik tacını ona giydirir; 1533'te Ferrara'da ölür.

Ariosto hümanist terbiyeden geldiğinden *İlyada* (*Ilias*) ve *Odise*'deki (*Odysseia*) sanat ruhuyla Boccaccio'nun zengin üslubunu Petrarca'nın zengin şiirlerine karıştırmış ve eserini destanını öyle oluşturmuştur. Eserin konusundan söz ettikten sonra sanat değeri üzerinde de durur.

Çılgın Orlando pek mükemmel bir şairane destandır. Sanatkârane bir düzenlemesi vardır. Eserde Homeros ve Vergilius'tan gelen parçalar da bulunur.

İtalya'nın değil dünya edebiyatının da ünlü yazarı İspanyol yazar Cervantes'in *Don Kişot*'u şüphesiz Orlando Furioso esinlidir.

Sorrento'da 1544'te doğan Torquado Tasso yeteneği genç yaşta gösterir. On dört yaşındayken güzel şiirler kaleme alır; 1573'te tamamladığı *Aminta* adlı aşk piyesi Ferrara'da temsil edilir. *Kudüs'ün Tahallüsü* (*Gerusalemme Liberata*) 1575'te çıkınca edebiyat dünyasında şöhreti artar. *Kudüs'ün Kurtuluşu* manzum bir destandır, hissi bir eserdir. Esas konusu bakımından Homeros'un *İlyada*'sını andırır. Uzun süre mağlup kalan Hıristiyanlar sonra zaferi kazanır. *Aminta* beş perdeliktir. Pastoral tiyatrunun ortaya çıkmasını sağlamıştır. *Aminta*'daki aşk öykü özetlenir. Çoban-peri aşkını işleyen eserin içine Tasso, ne şiirler, ne güzellikler ortaya koymuştur. Mehmet Rauf, eserin üçüncü ve on ikinci kantoları-parçalarını Türkçeye aktarır.

Devr-i İnhitat-İniş-Gerileme Dönemi, XVII. Yüzyıl İtalyan Edebiyatı ve Arcadi Encümen-i Üdebası:

İtalya'da XVII. yüzyılın sonuna doğru edebi gerileyişin önüne geçmek amacıyla Roma'da bir akademi kurulur. On dört kişiden kurulu Arcadia isimli edebi topluluk sanata değer vermek iddiasıyla yola çıkmasına ve pek çok kadın-erkek edebiyat meraklısını etrafına toplamasına rağmen verdiği ürünler sanat değerinden uzaktır.

XVIII. Yüzyılda İtalyan Edebiyatı

Metastasio Trapassi, döneminin en ünlü şairi olarak dikkati çeker. *Didon* isimli şarkılı piyesi güzeldir. Bu dönemde Fransız klasiklerini taklit eden sanatçılar ortaya çıkar; bu yüzyılda bilim gelişir. Torricelli başta olmak üzere fen adamları yetişir. Goldoni, Alfieri, Vincenzo Monti, Ugo Foscolo, Giacomo Leopardi gibi XVIII. ve XIX. yüzyıl şahsiyetlerine ilişkin olarak üzerinde ayrıntılı bilgi verir.

İtalya'nın büyük komedi yazarlarından Carlo Goldoni 1707'de Venedik'te doğar. Tiyatroya yeteneği ve ilgisi küçük yaşta belirir. Hukuk okuyan ve avukatlık yapan Goldoni, kırk yaşındayken Venedik'te bir tiyatro

kumpanyasından aldığı davetle tiyatroya kayar. Paris'e geçer, İtalyanca, Fransızca olarak birçok komedi yazdıktan sonra 1793'te ölür.

Goldoni, Machiavelli ve Molière'in eserlerinden etkilendiğinden onun komedilerinde bu iki isimden esintiler bulmak mümkündür. Olgunluk eserleri, *Kumarbaz*, *Mütelevvin (Renkli) Kadın* ve *Hasis* gibi oyunlarla başlar. Goldoni'nin eserlerindeki asıl gaye, insanların manevi ve fikri eğitimidir.

Goldoni ile kurulan ahlakî okulun takipçileri Parini ve Alfieri olur. İtalyan edebiyatı 1754'te doğan Vincenzo Monti ile yeni bir döneme, geçer. Monti, eskilerin hemen hepsini Homeros'u, Dante'yi taklit edip onlara nazire yazmıştır. *Kâinatın Güzelliği* eseri Milton'un *Kaybedilmiş Cennet*'ine, *Hatırat-ı Garam*'ı ise Goethe'nin *Werther*'ine nazire olarak kaleme alınmış eserlerdir.

M. Rauf, Foscolo'yu yeni dönem yazarı olarak tanımlar ve kısa zamanda onun Avrupa'da tanındığını belirterek *Jacopo Ortis'in Son Mektupları* adlı eserinin dünyaca tanındığını söyler. Jacopo Ortis, bizzat Foscolo'dur. Goethe'nin *Werther*'ini andıran eser, bir gencin vatani duygularıyla, nişanlı bir kıza olan aşkını öykü eder.

İtalya'da romantik okulun başında Alessandro Manzoni vardır. Gençlik yıllarını klasikleri inceleyerek geçiren Manzoni, Fransa'da Fransız yazarlarla tanışınca romantik ekole dâhil olmuştur. İtalyan romantizminin ilk eseri olarak göze çarpan *Carmanyolo'nun Sergüzeşti* (Il Conte di Carmagnolo) tiyatro sanatı açısından pek kıymetli sayılmaz. Manzoni tiyatrodaki Goethe, Schiller ve Shakespeare'den yararlanır. Sanatın İtalyanların sosyal ve fikri gelişmesine hizmet etmesini düşünen Manzoni'nin ünlü eseri *Nişanlılar*'dır.

M. Rauf'un üzerinde durduğu bir başka romantik Leopardi'dir. İnce bir ruh haline sahip olan Leopardi, Mehmet Rauf'a göre Musset, Byron, Petrarca gibi dert ve elem şairidir. Aşk kırıklıkları yaşayan Leopardi 1837'de vefat eder.

Leopardi'nin yirmi yaşlarında yazdığı vatani parçalar ilk şöhretini yapar. Bunların en meşhurları "İtalya'ya" ve "Dante'nin Heykeli Üzerinde" isimlerini taşır. M. Rauf İtalya'ya şiirini Türkçeye çevirir.

M. Rauf, *İtalyan Tarih-i Edebiyatı*'na son olarak İtalya'nın ulusal birliğini kurduğu 1870'lerden gününe (1913'e) kadar gelen İtalyan yazarlarını alır. Bu bölümde yüzeyden gezintiler yapar. Carducci, Gabriele D'Annunzio, Fogazzaro, Matilda Sarao, Sardunyalı Grazia Deledda ve Roberto Bracco gibi isimleri kısa kısa ele alır.

Sonuç Yerine

M. Rauf'un *İtalyan Tarih-i Edebiyatı*, tanışıklıkları Türklerin Anadolu'ya gelmesiyle yani XI. yüzyıldan itibaren başlayan Türk-İtalyan (Venedik-Ceneviz) uluslarının -sözcük alışverişi dışında- kültür boyutunda sınırlı kalan ilişkilerinde dönüm noktası olan bir kitaptır. Avrupa'da ve özellikle İtalyan dünyasında yüzyıllardır var olan Doğu dünyasına ve "Türk Şeylere Merak (Le Cose Turche), İtalya yarımadasında çok önceden bir takım eserler yaratılmasını sağlamıştır. Örneğin Avrupa'da basılan ilk Türk edebiyatı tarihi İtalyancadır. Giambattista Donado'nun Venedik'te yayımlanan 1688 tarihli *Letteratura dei Turchi* adlı kitabı, döneminde İtalya ve Avrupa'da önemli bir boşluğu doldurmuştur. Buna karşılık Osmanlı Türkiye'sinde İtalyan (İtalyan şehir devletleri) kültürüne duyulan bir ilgiden söz edilemez. En fazla Divan şairi Esrar Dede'nin 1799 tarihli yarım kalmış İtalyanca sözlük ve gramer kitabı *Lugat-ı Tilyan*'dan söz açılabilir. Osmanlı Türklerinin Müslüman-Doğu, İtalyanların ise Hıristiyan-Batı dünyalarının temsilcileri (rakip) oldukları yüzyıllarda, İtalya'da Türk edebiyatı ve kültürüne ilgi daha çoktur. Ulusal birliğini 1870'lerden sonra tamamlayan İtalya'da akademik Doğu-bilim çalışmaları artmasına rağmen Türk kültür ve edebiyatına duyulan ilgi azalmış, bunun karşısında 1839 Tanzimat Fermanı'yla birlikte Batı'ya açılan Osmanlı'da İtalyan dünyasına ve kültürüne karşı bir ilgi başlamıştır. Burada iki ulus arasında ters orantılı bir kültür-edebiyat ilişkisi söz konusudur. Önce Donizetti ile Osmanlı'dan İtalya'ya kültür kapısı aralanmış, İtalyan tiyatro, opera ve eğlence kumpanyaları 1870'lerden başlayarak İstanbul başta olmak üzere Osmanlı topraklarında kültürel etkinliklerde bulunmuşlar, Zonaro, De Mango gibi İtalyan sanatçıları Osmanlı sarayında kabul görmüş ve 1890'lardan sonra da İtalyan edebiyatı Türkiye'de daha çok tanınır hale gelmiştir. Bu yıllarda İtalyanca-Türkçe sözlük ve gramerlerin de basılmaya başladığı görülür. Angelo Scanziani'nin 1890 tarihli *Grammatica Turca*, Mehmet Rûhî'nin *İtalyanca Konuşalım* (1893) ve Ahmet Rüşdî'nin *İtalyanca Yeni Usul-i Tedris* (1895) başlıklı kitapları ilk akla gelen çalışmalardır. İşte bu ortamda İtalyan edebiyatına ilginin artması kaçınılmazdı. Bu bakımdan M. Rauf'un 1913 tarihli *İtalyan Tarih-i Edebiyatı* adlı eseri, tesadüfi bir kitap değildir, bir neden-sonuç ilişkisi ürünüdür. Onunla Osmanlı'nın gözünde Batı'nın örnek alınan ülkelerinden biri olarak "İtalya penceresi" aralanmış ve Türk-İtalyan kültür ilişkileri alışverişinde daha etkin taraf pozisyonunu Türk tarafı ele geçirmiştir. Bu, İtalyan tarafı ağırlıklı Türk-İtalyan kültür ilişkileri için, tekrar ifade etmek gerekirse yeni bir

durum, bir dönüm noktasıdır. Yarıştta bayrağı İtalyan tarafının eline geçirmesi için 1969'da, İtalyan Türkologu Alessio Bombaci'nin *La Letteratura Turca*'sını beklemek gerekecektir. Türkiye'den buna cevap ise ancak 2007 yılında, Fransızcadan, Cristian Bec ve François Livi'den yapılan *İtalyan Edebiyatı* isimli küçük cep kitapçığı "çevirisi" ile "dolaylı yoldan" gelebilmiştir.

EKLER: M. RAUF'UN İTALYAN TARİH-İ EDEBİYAT'INDAN:

LDANTE (Alighieri)

Dante 1265 senesinde tevellüd etmiştir. Şebabını asrında müdevvin olan ulûm ve fûnûnun tahsiliyle imrar ederek bilhassa edebiyat ve felsefiyâne sarf-ı imham eylemiş, (G. Genizelli) ve (Bruna Tolattini) gibi zamanının azam-ı mütefekkirini tetebbu eylemişti.

Dante'nin ilk sergüzeşt-i hayatı Beatris isimindeki Floransalı bir kızla olan muaşakasıdır. Şair henüz dokuz yaşlarında iken kendisiyle hem-sîn olan Beatris ve rabt-ı kalb eylemiş, hassasiyet-ı fitriyesi daha evân-ı tufuliyetinde temennüv ve inkişafına başlamıştı. Mamafih Dante'nin muhabbeti son derecede saf ve nezih idi. O yalnız seviyor ve sevmekle iktifa ediyordu. Bu macerâ-yı garamın sahaif-i hatrâtında ihtiraslar, çılgınlıklar, mülakatlar, intikamlar görülmez; Dante gayet ulvi ve lâhûfî bir hiss-i mukaddes olmak üzere tanıdığı muhabbeti yalnız harîm-i kalbinde besliyor, sevgilisinden, Beatris'ten bile gizlemeye çalışıyordu. Onun bu muhabbete bî-kayd kalması, Dante'nin sözlerine, nazarlarına cevap verememesi, ondan kaçması, nefret etmesi Dante için pek o kadar hâiz-i ehemmiyet değildir. Dante'nin en ziyade meşgul olduğu şey o şems-i muhabbetin kalbinde ne faziletler, ne ulviyetler uyandırdığını, firar etmesine, vefa-giriz olmasına rağmen Beatris'in ne ulvî, ne mukaddes bir mahluk olduğunu şehbâl-i aşkıyla ruhen ne alakalara mazhar bulunduğunu terennüm etmekte.

Beatris çağ-ı izdivaca vasıl olduğu zaman bir başkasının haclegâh-ı zevciyetine dahil olduğu hâlde Dante katb-ı perveriş yâb olan bu hissi-i necîbini ihlâl etmedi. Daha sonra Beatris vefat etti. Âşıkı ise onu semâvâta pervaz etmiş bir melek gibi tanıyarak peyâpey müştet ve mütezaid bir muhabbetle sevmekte devam edecek son nefesine kadar hatırasını takdis ederek onunla tagaddi eyleyecektir ki Dante'nin eserlerini, felsefesini vücuda getiren şey bu muhabbettir. Dante bir müddet siyasiyât ile de meşgul olmuştu. Zamanında Floransa dinî ve siyasi birtakım keşmekeşler içinde bulunuyordu. Papanın

tarafar ve aleyhdarlarını teşkil eden beyaz ve siyahlar beynindeki ihtilafât, münâzaât ve muharebatı intâc ediyordu. Dante bir aralık bu münazââta iştirak ettiyse de siyahlar tarafından nef-i müebbede mahkûm edilerek Floransa'dan ihrac olunmuştu. Artık Dante Roma'nın en güzel kızı tesmiye ettiği Floransa'ya avdet edemeyecek İtalya'nın bilâd-ı saîresini geşt ü gûzar ederek mahkumiyetini teselliye çalışacaktır. Mamafih Dante bütün şöhret-i lâ-yemutunu bu mahkumiyete medyundur. Hayat-ı menfiyanesi dehâ-yı san'atkâranesinin bî-pâyan bir hâlde tevsî ve inkişafına hizmet etmişti. Dante mavtın-ı tufuliyeti olan şehirde kalsa ve eskisi gibi siyasiyatla meşgul olsaydı İtalya'nın medâr-ı iftiharını olan büyük bir eserini telife vakit bulamayacaktı. Hem de rûh-ı beşerin en büyük mürebbsi elemidir. En meşhûr şairler elem-dide olan şairlerdir ki bunların eserleri daima daha zinde, daha samimi ve müessir olur. Dante menfasından âleme nekran oluyor, hadisât-ı kevnîyeyi râsid ve nafiz nazarlarıyla tedkik ve tetebbu ediyor; insanlara acıyarak müstağrak oldukları âsmân-ı dalâletten bî çareleri kurtarmak için olanca fikrini, dehası sarf eyliyor, onlara bir rehber-i hidayet, bir keşî-i selamet arıyordu (s.17-20).

II. BOCCACCIO

Petrarca'dan sonra on dördüncü asrın en mühim sima-ı edebîsi Boccaccio'dur. Boccaccio 1313 senesinde Paris'te mukîm bir tacirin sulbünden dünyaya geldi. On üç on dört yaşlarında pederi tarafından bir tacirin maiyetine verildiyse de muamelât-ı asabiyyeye pek de mütemayil olmayan Boccaccio meslek-i ticareti terk etmekte isticâl göstermişti. Henüz bir çocuk iken Napoli'ye gelerek efkâr ü hissiyatıyla mütenasip bir muhit bulup istidadât-ı fitriyesini tenemmiye etmiş ve edebiyat mesleğine dahil olmuştur.

Napoli'de hükümrân olan kral Robert'in sarayı ziyet, sefahat ve ihtişâm içinde zaman-güzâr birtakım asilzadegâna telakîgâh idi. Cihannın her köşesinden bu mecmu tarafında arz-ı endam etmek Robert'in in'am ve iltifatına nail olmak hevesiyle Napoli'ye şitab eden ulema ve şura bî-nihaye idi. Hassasiyet-i müfretesini tenemmiye eden şuh ve hayal-nüvaz Napoli nisvanıyla şuaranın nail oldukları büyük servetler Boccaccio'yu vadi-i tahrîre sevk etmekten hâli kalmamıştı. Napoli'den sonra Boccaccio Floransa'ya giderek orada da hayli müddet ikâmet güzin olmuş enfes-i âsârı olan Decameron hikâyelerini telif etmiştir.

Boccaccio ilk tecrübe-i kalemiyeleri ki -Napoli'de imrar ettiği hayat-ı zevk ü sefadan mülhemdir.- sanattan âri birtakım hikâyelerden ibarettir ki bunların hey'et mecmuasında nazar-ı dikkati celb eden hassa-i müştereke yunan-ı kadim ve Latin üdebasına takliden yazılmış olmalarıdır. Birçoğunda Boccaccio maşukası olan Robert'in kızı, Maria de Ginopi nam-ı müstearıyla terennüm eder.

Boccaccio'nun bütün bu mahsulât-ı şebabı münhasıran kari ve bilhassa karilerini güldürmek, eğlendirmek maksadıyla kaleme alınmıştır. Hiçbirinde ne felsefe ne ahlâk hiçbir teze tesadüf edilmez.

DECAMERON

Boccaccio'nun enfes-i âsârı *Decameron* isminde bir takım kısa hikâyelerden mürekkebe olan büyük romanıdır. O tarihlerde Floransa'yı matemlere gark eden veba illetinin dehşetini unutmak maksadıyla yedi Floransalı kız şehirden uzak bir mahalle her gün birleşerek sohbet ediyorlar. Bilahare bunlara üç delikanlı da iltihak eyliyor. On gün kadar imtidat eden bu içtimalardan beherinde her biri bir hikâyeye nakl ettiğinden on gün hitamında yüz hikâyeye nakl edilmiş oluyor ki bunların mecmuu Decameron'u teşkil eder.

Decameron hikâyeleri Balzac'ın Mudhike-i Beşer namındaki silsile-i hikâyâtı kalbinden bütün bir asrın itidat ve ihtisasâtını musavver bî payan kıymet-i tarihiye ve sanatkâraneyi haiz bir romandır. Boccaccio bu eseriyle kurun-ı vustadan müdevver hurafât-ı edebîyeyi tarumar ediyor, İtalya'da ilk defa olarak sanata istiklâl-i tam vererek hakikî bir romancı mektebi açıyordu. Boccaccio'ya kadar İtalya'da yetişen küçük büyük üdebadan hiçbiri edebiyatta bilhassa nesirde bir muhayyile bir gaye-i hakikiye ibdâna muvaffak olmayarak tereddüd ve müphemiyet içinde icale-i kalem etmişler sanatı gâh felsefe ve gâh ziyet-i lafziyeden ibaret farz ederek bir mekteb-i edebî vücuda getirmişlerdi. Dante bile eserlerinde hakiki bir sanatkâra has olan bilhassa müzayakaya malik olduğu ispat ettiği halde netice itibariyle bir mühim inkılâb-ı edebî ihdas edememişti.

Boccaccio'nun hakiki bir romancıda vücudu muktezi olan bilcümle havas-ı farikaya maliktir. Hakikat nüvis bir muharririn her şeyden evvel gerek şeklen ve gerek mevzuen hayal giriz olması lazım gelir. Romancı karilerine zinde ve pür-hayat sahneler arz etmek için yaşadığı muhitin ilk planlarından iktidaf-ı sermaye ederek muhitinin, asrının en meyas halât-ı ruhiye ve içtimaiyesine tercüman

olmak ister. Bu gibi hakikî sahneleri tasvir edebilmek için de hayal ve mühimmiyetinden azade zengin, vasi ve tabî bir şive-i tahkiyeye ihtiyaç vardır. Roman vadisinde ciddi bir sanatkârlık izhâr etmek için mevzuundaki harekete dücret-bahş bir betait ne de müfrit bir sür'at verilmeli tasviri mültezim olan eşhas ve eşyanın en kabartma en nazar-karib olan aksamını kâğıt üzerine nakl u tersim edebilmelidir. Mükemmel bir romanda her şahıs vak'a seviye-i fikriye ve içtimaiyesine göre idare-i kelâm eder.

Romancının en mühim meziyetlerinden biri de eserlerinde mükemmel olduğu kadar tenevvü' gösterebilmektir. Az çok farklarla yekdiğerine mümasil birtakım zeminlerden ayrılmak istemeyen muharrirler şüphesiz pek mü'ic ü kelâl-aver olurlar.

Boccaccio'da bu şerâitin cümlesi mevcuttur. Decameron hikâyeleri tetkik edilirse suret ü vazihâne görülür ki müellifin mevzuları asrının en canlı, en kabartma levhalarından müteşekkildir. Kisve-i fazilet u riya altında âlemi ifsâd eden, erkekleri kadınları fuhşa teşvik eyleyen on yedinci asrın papazları, zalim pederler, namus ve fazileti pâ-y-mâl eden prensler hükümdarlar, derebeyleri, iğfal edilmiş kızlar. Bedbaht veya mesud âşıklar haydud ve korsanlar... Hain ve desso kardinaler... Hülâsa Boccaccio zamanında İtalya sahne-i muaşeretinde en ziyade göze çarpan çehreler (Decameron)'un kahramanlarını vücuda getirmiştir (s.52-57).

III. LEOPARDI

Tercüme-i hâli

Romantik mektebinin meşhur şuarasından Leopardi 1798'de Recanati kasabasında dünyaya gelmişti. On iki yaşlarından itibaren müfrit bir ibtila-ı tettebbu ve mütalaaya tebaiyyetle Fransız, Latin ve Yunan müelliflerini okuyarak onları takliden birçok eserler yazdı. Fakat unfulvan-ı şebabının yedi senesini işgâl eden bu devre-i faaliyet Leopardi'yi maddeten ve manen pek ziyade rahne-dar etti. Bâsırası duçar-ı zaaf oldu. Beli büküldü. Maskat-ı reis Recanati'nin zalam-ı cehl ile efserdeleşmiş olan muhit-i kelal averi ise şairin ihtiyacât-ı fikriyye ve kalbiyyesine karşı camid olduğundan Leopardi ruhen de malûl idi. Esasen şiirlerinde ekseriya Petrarca'yı yâda getiren o feryad-ı elem-rîzin, o meraret ve tahassürün sebep-i yegânesi de bulunduğu muhitin Petrarca'nın kalbi gibi mariz ve çılgın bir hassasiyete malik olan Leopardi ye

ilham ettiği bedbinliktir. Bu şair de Musset, Haine, Byron ve Petrarca gibi derd ve elem şairidir.

1819 senesinde bu inhitat-ı maddî ve manevî adeta Leopardi'yi ihtiyarlatmıştı. Bir taraftan ebeveynin diğer taraftan etibbanın ısrarlarıyla köşe-i sükûnuna bend-i nefis ederek okuyup yazmaktan mahrum kaldığı zaman Leopardi pek müthiş hicranlar içinde bir aralık intihar etmek istemişti. İki- üç sene kadar devam eden bu devr-i itizal esnasında kalbinde hapsettiği tufan-ı hissiyat u ihtiyacâtı Defter-i Hatırat'ına nakl ederken diyordu ki:

“ Umman-ı hîcî içinde yapayalnız kaldığımı görerek medhuş oluyor. Bir hiçe tebeddül ediyordum. O kadar ki nihayet cihanda her şeyin hatta faziletin hatta kuvve-i hassanın, hatta muhabbetin bile vahi ve yalan zannedecek oldum. Hayatımın enis ve gıdası olan şevk ve neşe kalbimde o kadar intifa etmişti ki korkumdan tüylerim ürperiyordu. Artık ölmek, pençe-i feleğe boynumu teslim etmek zamanı geldi diyordum.”

Bu hâlet-i ruhiye Leopardi'nin felsefesi (her şey vâhidir) hükm-i bed-bînesini cer etmiştir. Leopardi 1822'de Roma'ya giderek bir müddet sonra Recanati'ya avdet ve bilahare Milano ve Bologna'ya seyahat etti. Bologna'da elim bir sergüzeşt-i âşıkane ile büsbütün mecruh ve münfail olarak Floransa'ya gitti. Nihayet 1827'de Piza şehrinde bir sene kadar ikâmet ederek elem-i ıztırabâtı bir dereceye kadar teskine muvaffak oldu. Bu tarihten sonra nev-hayat iktisâp eden mevcudiyet-i fikriyyesini bir hayli enafis-i âsârın telifine hasr etti. Bir sene sonra Floransa'da ve daha sonra Roma ve Napoli'de memur olarak 1837'de âlem-i hayata veda eyledi.

ESERLERİ, MESLEĞİ

Leopardi'nin ilk mahsûlat-ı şebabiyyesi pek o kadar haiz-i ehemmiyet değildir. On üç yaşında kaleme aldığı *Pompa* ismindeki hailesi ile *Takarrüb-i Memât* (*Appressamento della morte*) ismindeki manzumesi ve bir iki eleji bu kabildendir ki ekserisinde Petrarca'ya ait birçok efkâr ve hissiyata tesadüf edilir.

Yirmi yaşlarında inşad ettiği vatanperverane kaçıncıları şöhret-i lâ yemutun ilk esaslarıdır. En meşhurları *İtalya'ya* (*All'Italia*) ve (*Dante'nin Heykeli Üzerinde*) ünvanlı manzumelerdir. Birincisinde Leopardi'nin gazub ve şerm-sar bir hâlde teşhis ettiği İtalya ellerini yüzüne kapatmış giryan, metruk ve zincir bend bir validedir. Çocuklarından hiçbiri imdadına şitâb etmediği gibi

analarını bırakarak uzaklarda, düşman toprağında ve düşmanın şerefine olarak kanlarını feda ediyorlar. Bu levhayı pek müessir bir hâlde tasvir ettikten sonra Leopardi parlak bir tezada desters (muvafık, nail) olmak için birdenbire en baid (uzak) mazilere ricat ederek (Termopil) geçidinde müfthirane terk-i hayat eden Yunan kahramanlarını terennüm eyliyor. İki sene sonra inşad ettiği şiirlerden *Latenâhi*(*Bitmeyen*) (*L'Infinito*), *Garip Serçe* (*Passero solitario*), *Hayat-ı Tecerrüd* (*Vita Solitario*), *Kamere Hitâb* (*Alla Luna*) ünvanları Leopardi'yi birinci derecedeki şura miyanına yükseltmişti. Bütün bu satırlarda nazar-ı firib bir hakikat, müessir ve intiba bahş bir samimiyet ve pek manidar, pek belîğ bir eda-ı sadegi manzur olur. Leopardi'nin şiirlerindeki zahiri sadelik tereddüdlere, endişelere ve ihtimamlarla dolu medîd bir amel-i sanatkâranenin mahsûlü olan bir sehl-i mümtenidir. Leopardi'nin en küçük bir manzumesini bile birçok haftalar zarfında inşad ettiği muhakkaktır. *Bahara* (*Alla Primavera*) ve *Muhayyileme* (*Alla sua douna*) ünvanlı neşidelerde de aynı samimiyet, aynı sadelik müşahede edilir ki Leopardi'nin ilk devre-i mesaisi bu eserle kapanır. Bu devrin zade-i sünvahı olan şiirlerinden birini nakl edelim:

İTALYA'YA

*Ey mavtınım! Ey köhne buruc! Ey kuleler! Yaşlı ve sessiz
heykeller!.. Ey kantaralar , ebedler, siz
Ey tuhf-e-i ecdâd.*

*İfşa ediniz, söyleyiniz, nerede o mazideki şevket?
Mazideki şimşir-i zafer? Tac-ı mehabet?
Eyvah o peder-i dad*

*Ziyetlerini, süslerini terk ederek ey vatan-ı zar
Yalnız bir üryan ki etmekte sin izhar
Lakin o ne kanlar?*

*Sinendeki bin dağ-ı dil efruz ile müthiş elem-i efrud
Bir hâlet içinde oluyorsun bana meşhûd
Ey dilber-i sehhar*

*Zülfün ne için böyle perişan? Nikabın da deride?
Destin ne için sımsıkı zincirler içinde?
Yerlerde serilmiş,*

İhfa ediyor vechini, giryana oluyorsun, müteellim

*Kim koydu bu hâle seni? Hangi yed-i zalim
Müstağrak-ı naliş*

*Matem-i sur, evet ağla, fakat ağla sen ey çehre-i pür-gam
Ey âleme dun-ı hâkim olan hak-ı mazlum
Ey şanlı İtalya'm.*

(s.162-166)

Kaynakça

- İnal, İbnülemin Mahmut Kemal (1969) *Son Asır Türk Şairleri*, C.II, MEB Basımevi, İstanbul.
- Karakartal, Oğuz (2002) *Türk Kültüründe İtalyanlar*, Eren Yayıncılık, İstanbul.
- Karakartal, Oğuz (1998) “ Türkiye’de İtalyan Edebiyatını Tanıtan Önemli İki İsim: Ali Fahri ve M(ehmet) Rauf,” *Doğu Akdeniz Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Sayı: 1, s.77-82.
- Karakartal, Oğuz (2004) “Türkçede İtalyan Yazar Silvio Pellico’nun *Le Mie Prigioni* Adlı Eseri”, *Türk-İtalyan Kültür İlişkileri Üzerine Yazılar*, Eren Yayıncılık, İstanbul.
- Kuray, Gülbende (2000) *İtalyan Şiiri Antolojisi*, TC Kültür Bak. Yay., Ankara.
- Kuray, Gülbende (2000) *İtalyan Edebiyatı Üzerine*, TC Kültür Bak. Yay., Ankara.
- Mehmet Rauf, (1913) *İtalyan Tarih-i Edebiyatı*, Kanaat Matbaası, Dersaadet (İstanbul).
- Saatçioğlu, Işıl (1995) *İtalyan Hermetik Şiiri Antolojisi*, YKY, İstanbul.
- Raif Necdet, (1912-1913) “Musahabe-i Edebiye,” *Resimli Kitap*, C.V, Nr.31, Haziran 1327 (1912-1913), s.548.
- Tarım, Rahim (2000) “Bir Münakaşa Etrafında Yakup Kadri ve Mehmet Rauf”, *Doğumunun Yüzyüncü Yılında Yakup Kadri Karaosmanoğlu*, Marmara Ün. Fen-Ed. Fak. Yay. İstanbul.